

языка, который дал возможность сделать выводы о динамике повышения количества китайских заимствований как в украинском, так и в русском языках. Рассматриваются процессы вхождения китайских слов в словарный запас русского и украинского языков. Определены факторы, которые влияют на эти процессы, подана характеристика особенностей адаптации китаизмов на разных языковых уровнях.

Ключевые слова: китайский, русский и украинский язык, заимствования, словарь, словарный запас, лексикография.

Nesyra I., postgraduate student
Institute of Philology
Taras Shevchenko National University of Kyiv

CODIFICATION OF CHINESE BORROWINGS IN DICTIONARIES

The topic of the article is codification of the Chinese borrowings presented in Russian and Ukrainian dictionaries of loanwords, which gave the opportunity to analyze the dynamic increase of number of Chinese borrowings in the Ukrainian and Russian languages. The process of borrowing of Chinese words by the Russian and Ukrainian languages is characterized. The factors which influence this process are defined and the peculiarities of Chinese loanwords' adaptation on different language levels are given.

Key words: Chinese, Russian and Ukrainian language, borrowings, dictionary, vocabulary, lexicography.

УДК811.581'367.628:316.772.2

Нестеренко О., викл.,
Київський університет імені Бориса Грінченка

КОМУНІКАТИВНІ ВЛАСТИВОСТІ ВИГУКІВ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

Стаття розкриває проблеми використання вигуків сучасної китайської мови у процесі комунікації. Проаналізовано роль цих лексичних одиниць на різних рівнях мовленнєвого акту.

Ключові слова: вигук сучасної китайської мови, комунікація, мовленнєвий акт, контекст, діалог.

У процесі вивчення іноземної мови, зокрема китайської, важливого значення набуває освоєння лексичних і граматичних явищ, які слугують передачі емоцій, почуттів, ставлення до навколишньої дійсності. Суттєвим фактором у цьому контексті є вигуки, адже досить часто для якісного та продуктивного спілкування ці лексичні одиниці є визначальними.

Як відомо, особливість вигуків полягає в їхній здатності передавати почуття та емоції, не називаючи їх, тому вибір вигуку у процесі мовленнєвого спілкування зумовлюється його метою.

Необхідність детального аналізу проблем функціонування вигуків сучасної китайської мови у процесі спілкування залежно від мети й етапу комунікації та реалізації емоційного висловлювання за участю цих лексичних одиниць, зумовлюють **актуальність** статті.

Мета цього дослідження – з'ясувати емоційні особливості вигуків сучасної китайської мови на різних етапах комунікації. Це й зумовлює **завдання** статті, що полягає у визначенні етапів комунікації, до яких залучаються вигуки сучасної китайської мови.

Як зазначає О.О. Селіванова, комунікація – "цілеспрямований процес передачі інформації або обміну нею між двома і більше сутностями, а також їхнього впливу за допомогою певної семіотичної системи" [Селіванова 2011, 28]. У такому разі під поняттям "передача інформація" варто розуміти всі вербальні та невербальні прояви, за допомогою яких здійснюється комунікація, зокрема й вигуки.

Оскільки мінімальною одиницею комунікації є мовленнєвий акт, то варто визначити роль, яку відіграють вигуки на різних його етапах. О.О. Селіванова означає мовленнєвий акт як "інтенційно зумовлене, граматично й семантично організоване висловлення, інтегроване з комунікативною взаємодією адресанта й адресата в певній комунікативній ситуації" [Селіванова 2011, 55]. З цього визначення можна зробити висновок, що спілкування зумовлене спільною метою мовця та слухача, які є об'єктами мовленнєвого впливу один на одного.

Теорія мовленнєвих актів вперше була викладена англійським логіком Дж. Остіном [Austin 1973], а пізніше розвинена у працях американського логіка Дж. Серля [Серль 1989]. Зокрема, останній виводить власну класифікацію мовленнєвих актів на базі таких параметрів: 1) мета мовленнєвого акту; 2) спрямованість акту; 3)

вираження психологічного стану мовця; 4) сила прагнення до досягнення поставленої мети; 5) різниця у статусах (соціальному, віковому) мовця й адресата; 6) вираження інтересів мовця й адресата; 7) ставлення до мовленнєвого контексту; 8) відмінності між актами, що мають лише мовленнєву реалізацію, та актами, що можуть бути здійснені як вербально, так і невербально; 9) стиль і спосіб здійснення мовленнєвого акту; 10) інтенсивність ілюкутивної сили; 11) спосіб співвідношення висловлення та зазначених інтересів; 12) співвідношення з дискурсом та ін. [Серль 1989].

Дж. Серль вважав найважливішими параметрами перші три, на основі яких він виділив такі класи мовленнєвих актів: 1) репрезентативи – мовленнєві акти – повідомлення; 2) директиви – мовленнєві акти – спонування, які включають вимогу інформації, запит, тобто питання; 3) комісиви – акти – прийняття зобов'язання; 4) експресиви – акти, які виражають емоційний стан, у тому числі формули соціального етикету; 5) декларації, тобто акти-настанови (наприклад, призначення на посаду, надання звань, винесення вироків) [Серль 1986, 243].

Ураховуючи класифікацію Дж. Серля, можна зробити висновок, що вигуки співвідносяться з *актами-експресивами*, адже передають емоційний стан. Прикладами таких актів є такі висловлювання:

А: 喂, 小张, 我们在这儿呢! 我们就来了。 – Агов, Сяо Чжан, ми тут! Ми вже прийшли.

В: 对不起! 我们来晚了。 – Вибачте! Ми запізнилися.

А: 没关系。我和小王在外边等了-会儿。 – Нічого страшного. Я та Сяо Ван чекали ззовні трішки.

Отже, у першій репліці вигук喂 [wèi] позначає оклик, привернення уваги. Після цього слідує основна інформація.

У другій репліці мовець вибачається (формула соціального етикету) за допомогою вигуку对不起 [duìbuqǐ], на що реагують також етикетним вигуком没关系[méi guānxi].

У структурі мовленнєвого акту Дж. Серль виділив такі аспекти:

- Локутивний аспект, який передбачає правильну побудову висловлювання з точки зору системи мови з певним смислом і референцією. Тобто, це акт говоріння, вимовляння [Серль 1989, 171]. Варто зазначити, що вигуки сучасної китайської мови

характеризуються певними фонетичними особливостями. Так, наприклад, склад вигуку може формуватися з різних приголосних: 哼 hng / hm, 喂 m / n / ng або ж прослідковується інваріантність дифтонгів: 哎 [āi] / [ēi], 哎哟 [āiyōu] / [ēiyāo], 嘿 [hēi] / [hāi], 哟 [yōu] / [yāo], 喂 [wèi] / [wài], що не є характерним для фонетичної системи сучасної китайської мови.

- Іллокутивний – втілення комунікативної інтенції у висловлюванні, певної комунікативної мети. Ця спрямованість надає висловлюванню сили до виконання дії. [Серль 1989, 174].

- Перлокутивний – наслідки впливу іллокутивного акту на конкретного адресата чи аудиторію [Серль 1989, 176].

Центральним поняттям серед них є іллокутивний акт, який співвідноситься з комунікативним наміром. Саме на цьому етапі відбувається відбір доречного вигуку для передачі своїх емоцій, вражень, почуттів.

На базі цього підходу до класифікації мовленнєвих актів лінгвісти виділяють три основні категоріальні значення:

1) констатація.

Наприклад:

阿呀[āyā], 你买了这本书! – Ого, ти купив цю книжку!

啊[à], 好吧! – Ага, добре!

2) спонукання.

Наприклад:

开步走! [kāibùzǒu] – Кроком руш!

3) питання.

Наприклад:

啊[á], 你说什么呢? – А, що ти кажеш?

咳[hāi], 你是在那儿? – Агов, ти де?

Комунікаційний процес – це обмін інформацією між двома і більше особами. Співрозмовники використовують різні мовні елементи для досягнення розуміння. Вигуки ж, у свою чергу, також є елементами-носіями інформації. Так, І.М. Гуменюк виділяє функціонально-семантичні особливості вигуків у сучасній українській мові, до яких залучає й інформативність цих лексичних одиниць. Автор зазначає, що семантичні можливості вигуків

найповніше розкриваються на рівні динамічного комунікативного мовлення, оскільки воно є "природним середовищем" для цих елементів. Інформативність вигуків визначається як сигнал про наявність певного ставлення мовця до почутого, ситуації, співрозмовника без найменування цієї об'єктивної дійсності [Гуменюк 2004, 4].

В інформативній структурі висловлювань з вигуками І.М. Гуменюк виділяє три сфери:

- 1) об'єктивна – сфера ситуації, що впливає на мовця;
- 2) суб'єктивна – сфера мовця (його бажання, думки тощо)
- 3) діалогічна – сфера реципієнта [Гуменюк 2004, 5].

Ці сфери впливають одна на одну, тобто не існують ізольовано.

На фоні *об'єктивної сфери* на мовця впливають чинники, що актуалізують використання того чи іншого вигуку. Наприклад, у ситуації, коли раптово пішов дощ, мовець може сказати: 天啊, 下雨了! – О Боже, пішов дощ!

У висловлюваннях з вигуками, що спираються на *суб'єктивну сферу* мовця, виражається власне стан мовця. Наприклад, використання вигуків для передачі почуття здивування: 哎呀[āiyā], 真美! – Ой, яка краса!

Діалогічна сфера вигуків характеризується тим, що той чи інший лексичний елемент був сприйнятий слухачем й відповідна реакція слідувала після цього. Варто зауважити, що повідомлення ніколи не сприймається в чистій формі, а по-різному інтерпретується його отримувачем. Проте мовець прагне до почуттєво-емоційної адекватності, тобто намагається виразити свої почуття та емоції максимально доречними для цього засобами [Мацько 1981, 13].

Як відомо, діалогічна форма мовлення є однією з найпоширеніших способів комунікації й охоплює структурну єдність діалогу-тексту. Зокрема, виділяються такі фази розвитку діалогу [Почепцов 1981, 53]:

1. Встановлення мовленнєвого контакту.

На цій фазі мовленнєвої взаємодії використовуються вигуки, які спрямовані на ініціювання уваги співрозмовника. Наприклад: 嘿 [hēi], 喂 [wèi].

嘿, 谁在那儿? – Агов, хто там?

喂, 妈妈, 你在哪里啊? – Ау, мамо, ти де?

2. Підтримка мовленнєвого контакту.

Протягом цієї фази реалізуються стратегії щодо забезпечення прийому інформації та підтримування уваги співрозмовника. Процес комунікації підтримується як мовцем, так і слухачем, оскільки чергуються сигнали мовця та сигнали слухача. На цьому етапі можуть використовуватися такі вигуки: 喂 [yí], 嗯 [ńg], 咳 [hāi].

喂, 你怎么知道? ! – Ой, як ти це знаєш?!

嗯, 你说什么? – Ну, а що ти скажеш?

3. Розмикання мовленнєвого контакту.

На цьому етапі мовець дає сигнал про завершення теми розмови, підбиває її підсумки. Наприклад, мовець може використати такі вигуки: 嗽 [áo], 唉 [āi].

嗽, 我明白了! – Ага, я зрозумів!

唉, 我一定要去! – Так, я обов'язково маю піти!

Досить часто в діалогах є чимало речень, які формуються лише вигуковими одиницями. Наприклад:

呸 [pēi] ! – Тьху!

喂 [wèi]! – Алло!

呜呼 [wūhū] – О, горе!

皇帝 [huángdì] ! – О, Боже!

Важливою проблемою при розгляді вигуків сучасної китайської мови у процесі комунікації є їх чіткість та зрозумілість. Так, здебільшого мовленнєвий акт залежить від контексту, однак виділяються мовленнєві акти, яким властива контекстна незв'язність. Якщо розуміння можливе без звернення до сусідніх висловлень, то такий мовленнєвий акт є мовним стереотипом, що типізовано виражає інтенцію [Медведева 1988, 31]. Для вигуків, які залучаються до процесу комунікації, досить часто є характерним явище полісемії. Наприклад, вигук 嘿 [hēi] має значення:

1. гей (оклик):

嘿, 王先生, 快走吧! – Гей, пане Ван ходімо скоріше!

2. ну-у, ну ось (виражає вдовolenня):

嘿, 这个好! – Ну-у, оце добре!

3. ах, ой (вигук здивування, співчуття):

嘿, 下雪了! – Ой, пішов сніг?!

Полісемантичні вигуківі одиниці характеризуються залежністю від контексту, оскільки саме у визначених контекстних умовах знімається багатозначність вигуку, реалізується лише одне з його значень. Таким чином, контекст є засобом добору потрібного значення, хоча в літературі існують окремі випадки, коли контекст не завжди є гарантією однозначного розуміння. Проте, Сін Фу-і зазначає, що вигук не потребує контексту, тому що він "зв'язаний не з контекстом, а з емоційною інтенцією мовця". Під емоційною інтенцією мовця слід розуміти ті емоції, які він хотів виразити [邢福义 2000, 280].

Оскільки вигуки характеризуються експресивністю, ці лексичні одиниці здатні забарвити досить нейтральне висловлювання. Наприклад:

情况在变嘛! – Обставини змінюються!

Використаний на початку розмови чи діалогу, вигук надає цілому висловлюванню зовсім іншого сенсу та емоційного навантаження:

哦, 情况在变嘛! – Ах, обставини ж змінюються!

Вигуки є істотним компонентом мовленнєвого спілкування і формою для вираження суб'єктивно-модальних значень, різних емоційних реакцій, акцентування, посилення чи інтенсивності. Здебільшого, вигуки супроводжуються жестами, специфічною інтонацією [Середа 2006, 60].

У китайській мові було закріплено чотири різних способи підвищення або зниження інтонації, відтак сформувалися чотири тони. Тому, аналізуючи вигуки сучасної китайської мови, варто відзначити, що використання різних тонів у фонетичній структурі лексичних одиниць, може означати те, що вони виражають різні значення та емоції. [Кірносова 2010, 12] Наприклад, вигук啊[á] виражає питання, а вигук啊[ā] передає здивування або ж захоплення мовця. Однак інколи вплив тону на виражальну можливість вигуку є незначним, наприклад, вигуки啊[ā] та啊[á] можуть виражати переживання страху.

Отже, залучення вигуків у процесі мовленнєвої комунікації досить продуктивне, вони не просто вказують на почуття мовця в даний момент, але й концентрують увагу співрозмовників на емоційних реакціях один одного. Ці лексичні одиниці активно використовуються на рівні актів-експресивів, зокрема й як формули етикету. Вони також є засобами ведення діалогічного мовлення, бо застосовуються для встановлення розмовного контакту, його підтримки та розмикання. Для чіткого розуміння семантичного навантаження вигуків сучасної китайської мови важливим є контекст. Ці лексичні одиниці активно використовуються у процесі вербальної комунікації із залученням невербальних елементів (жестів).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Гуменюк І.М.* Структурно-семантичні функції інтер'єктивів в українській мові: автореферат дис. на здобуття ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 / Гуменюк І.М. – Івано-Франківськ, 2004. – 20 с.
2. *Кірносова Н.А.* Практична фонетика китайської мови: навч. посіб. для студентів першого курсу філологічного факультету / Кірносова Н.А. – К.: НАККіМ, 2010. – 96 с.
3. *Мацько Л.І.* Інтер'єктиви в українській мові / Мацько Л.І. – К.: КДПШ. – 1981.
4. *Медведева Л.М.* Мовленнєвий акт і контекст / Медведева Л.М. // Мовознавство. – 1988. – № 2. – С.31-37.
5. *Почепцов Г.Г.* Фатическая коммуникация / Почепцов Г.Г. // Семантика и прагматика синтаксических единств. – 1981. – С.52-59.
6. *Селіванова О.О.* Основи теорії мовної комунікації: Підручник. / Селіванова О.О. – Черкаси: Видавництво Чабаненко Ю.А., 2011. – 350 с.
7. *Серета Е.В.* "Ах, интонация!" // Русская словесность. – 2006. – № 6. – С. 59-62.
8. *Серль Дж. Р.* Классификация иллокутивных актов / Дж. Р. Серль // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1989. – Вып. 18. – С. 170-194.
9. *Серль Дж. Р.* Основные понятия исчисления речевых актов / Дж. Р. Серль, // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1986. – Вып. 18. – С. 242–263.
10. *Austin J.L.* How to do things with words / J.L. Austin. – Oxford: Oxford UP, 1973. – 342 p. 11. 汉语语法学 / 邢福义著. – 长春: 东北师范大学出版社, 1997. – 488 页.

Стаття надійшла до редакції 15.04.13

Nesterenko O., instructor
Boris Hrinchenko University of Kyiv

COMMUNICATIVE CHARACTERISTICS OF INTERJECTIONS IN MODERN CHINESE

This article deals with the problem of usage of interjection in modern Chinese language during the process of communication. There were analysed these lexical units on the different stages of speech acts.

Key words: *interjections of modern Chinese language, communication, speech act, context, dialog.*

Нестеренко О., препод.,
Киевский университет имени Бориса Гринченко

КОММУНИКАТИВНЫЕ ОСОБЕННОСТИ МЕЖДОМЕТИЙ СОВРЕМЕННОГО КИТАЙСКОГО ЯЗЫКА

Статья посвящена проблемы функционирования междометий в процессе коммуникации. Проанализирована роль междометий на разных уровнях речевого акта.

Ключевые слова: *междометия современного китайского языка, коммуникация, речевой акт, контекст, диалог.*

УДК 811.581'42:32:004.738.5

Нечипоренко Б., асист.,
КНУ імені Тараса Шевченка

ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС У КИТАЙСЬКОМУ ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ

Статтю присвячено особливостям реалізації сучасного політичного дискурсу КНР у віртуальному просторі. У ній висвітлено лінгвістичні та соціокультурні аспекти дискурсу. Через призму політичного дискурсу розглядаються такі поняття, як віртуальний дискурс, віртуальний реципієнт та гіпертекст. Лінгвістичні характеристики останнього представлені з урахуванням специфіки тоталітарного дискурсу КНР.

Ключові слова: *віртуальний дискурс, політичний дискурс КНР, віртуальний простір, Інтернет.*